

Μητροπολίτης Σάμου: Ταφή ή Καύση των νεκρών;

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Σάμου, Ικαρίας και Κορσεών

Σε γραπτό κήρυγμά του για την Κυριακή ΣΤ' Ματθαίου, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σάμου και Ικαρίας κ. Ευσέβιος θίγει το καίριο ζήτημα της ταφής ή της καύσης των νεκρών, που κατά καιρούς ανακύπτει στο δημόσιο διάλογο.

Με αφορμή την τιμή που αποδίδει η Εκκλησία στα λείψανα των Αγίων, ο Σεβασμιώτατος τοποθετεί αρχικά το ζήτημα στον θεολογικό του ορίζοντα, εκείνον που αφορά την ορθόδοξη αντίληψη για το σώμα και την ιερότητά του. Τονίζει ότι το σώμα δεν πρέπει να “κακοποιείται ή να καταστρέφεται”, καθώς προορίζεται να αναστηθεί.

Εκτός από την θεολογική πλευρά του ζητήματος, θίγεται στο κήρυγμα και η πολιτισμική πλευρά. Όπως επισημαίνει ο Μητροπολίτης Σάμου, έχουμε κείμενα της αρχαιότητας, όπως τον Επιτάφιο και την Αντιγόνη του Σοφοκλή, που μαρτυρούν ότι υπήρχε ενταφιασμός των νεκρών. Παρά το γεγονός ότι στα πεδία των μαχών ήταν διαδεδομένη η πρακτική της καύσης υπό τον φόβο επιδημιών, τα οστά των νεκρών συλλέγονταν και ενταφιάζονταν. Η πρακτική του ενταφιασμού ακολουθεί την πορεία του ελληνισμού σύμφωνα με τον Σεβασμιώτατο μέχρι και τον 19ο αιώνα και την αυγή του 20ου.

Όπως αναφέρεται στο κήρυγμα η πρακτική της καύσης που σήμερα έχει πάρει διαστάσεις, *“αποτελεί στυγνή έκφραση μηδενισμού, διότι καταστρέφει και εξαφανίζει με αυθάδεια το ανθρώπινο σώμα, κόντρα στο θέλημα του Θεού”*. Ο αποθανών είναι νεκρός και όχι κεκοιμημένος, και σύμφωνα με αυτή την αντίληψη μπορεί να εξαφανιστεί από τον χώρο των ζωντανών με την καύση.

Σε αντίθεση με αυτή την στάση, η ταφή επιτρέπει στον κεκοιμημένο να παραμείνει ενταγμένος με έναν τρόπο μέσα στον κόσμο αυτών που μένουν πίσω. Δεν είναι μόνο η κηδεία που αποτελεί έκφραση φροντίδας για τον άνθρωπο που έφυγε, αλλά όπως επισημαίνει ο στο κήρυγμα ο Σεβασμιώτατος, είναι και η ταφή. Η ταφή δηλώνει μια φροντίδα που *“συνεχίζεται διά βίου, διότι επιστρατεύει την αγάπη μέσα από την προσευχή, την λειτουργική μνημόνευση, τον ευτρεπισμό του μνήματος, το άναμμα του καντηλιού, τα άνθη που ανάγουν στον χλοερό τόπο της ανάπαυσης της ψυχής και τον σταυρό στο προσκεφάλι του Ορθόδοξου Χριστιανού, που κοιμάται τον ύπνο του θανάτου, βλέποντας προς την ανατολή, έτοιμος να σηκωθεί, στο εγερτήριο σάλπισμα της Δευτέρας Παρουσίας”*.

Αναλυτικά το κήρυγμα του Μητροπολίτη:

Άγαπητοί μου Άδελφοί,

Ἡ μνήμη τῶν Ἀγίων ἑπτὰ Παίδων τῶν ἐν Ἐφέσῳ, πού ξύπνησαν μετά ἀπό ὕπνο σχεδόν δύο αἰώνων καί ἀπέδειξαν τήν ἀλήθεια τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, σέ συνδυασμό με τήν σύναξη τῶν Σαμίων Ἀγίων, τῶν ὁποίων τά ἱερά Λείψανα εἶναι ἀποθησαυρισμένα στούς ἱερούς Ναούς μας, μᾶς ὠθεῖ νά ἀναφερθοῦμε σήμερα στη θεολογική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας γιά τήν ταφή τῶν νεκρῶν, ἡ ὁποία δυστυχῶς τείνει νά ἀντικατασταθεῖ με τήν καύση, γιά λόγους, ἀγνοίας ἴσως καί ἐλλειποῦς ἀγάπης πρός τόν κεκοιμημένο, ἀφοῦ οἰκονομικῶς εἶναι κατά πολύ

ἀκριβότερη.

Ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ ἰδιαιτέρως τὰ ἱερά λείψανα τῶν Ἀγίων καί τῶν Μαρτύρων, πού δέν θά τά εἶχαμε ἂν εἶχαν ἀποτεφρωθεῖ. Ἡ Ἐκκλησία μας μέ ἐνάργεια φιλοσοφεῖ τήν ματαιότητα τῆς ζωῆς στά Κοιμητήρια. Ἀκόμη κι ἡ ὀνομασία κοιμητήριο δηλώνει τήν παροδική κατάπαυση. Τό σῶμα κοιμᾶται τόν ὕπνο τοῦ θανάτου, ἡ ψυχή ὅμως συνεχίζει νά ζεῖ σέ ἄλλη διάσταση μέχρι τήν Β΄ Παρουσία καί τήν ἀνάσταση τοῦ σώματος.

Ἀρχικῶς νά τονίσουμε, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας δέν ἐπιτρέπει νά κακοποιεῖται ἢ νά καταστρέφεται τό ἀνθρώπινο σῶμα, διότι εἶναι ὁ Ναός τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος τονίζει στούς Κορινθίους μέ αὐστηρότητα: “Δέν ξέρετε ὅτι εἶστε ναός τοῦ Θεοῦ καί τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας; Ἄν κάποιος φθείρει τό ναό τοῦ Θεοῦ, θά φθείρει αὐτόν ὁ Θεός. Γιατί ὁ ναός τοῦ Θεοῦ εἶναι ἅγιος, οἱ ὁποῖοι εἶστε ἐσεῖς” (Α΄ Κορ. γ΄ 16-17). Ἀφ’ ἧς στιγμῆς λοιπόν ἡ καύση τῶν νεκρῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων τά καταστρέφει, ἔρχεται σέ πλήρη ἀντίθεση μέ τή διδασκαλία καί τήν ζωή τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας.

Ἐκτός τούτου γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας ἡ ταφή τῶν νεκρῶν ἀποτελεῖ ἀπόρροια τῆς δογματικῆς της διδασκαλίας, καθώς στήν ταφή τά νεκρά σώματα παραδίδονται στή διαφθορά, ἀλλά δέν καταστρέφονται, ὅπως συμβαίνει μέ τήν καύση καί τόν θρυματισμό τους μετά ἀπό αὐτήν καί μέλλουν νά ἀναστηθοῦν κατά τήν προσδοκώμενη ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, ὅποτε καί θά ἐνωθοῦν μέ τίς ψυχές.

Ἀρκεῖ νά ἐπισημάνουμε, ὅτι ἀπό τήν στιγμή κατά τήν ὁποία ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἀπέθανε, ὡς πρός τήν ἀνθρώπινη φύση Του, πάνω στόν Τίμιο Σταυρό καί ἐνταφιάσθηκε, καθιστώντας τό κενό Του Μνημεῖο σημεῖο ἀναφορᾶς, ἔχουμε ἠθική ὑποχρέωση νά Τόν μιμηθοῦμε. Ἐξάλλου ὁ Χριστός μέ τήν Ἀνάστασή Του ἔγινε πρωτότοκος των νεκρῶν (βλ. Κολοσ. α΄ 18), δηλαδή ἀναστήθηκε πρῶτος ἀπό ὅλους ἐμᾶς πού θά ἀκολουθήσουμε τήν ἴδια πορεία καί πεθαίνοντας θά ἐνταφιασθοῦμε προσδοκώντας τήν ἀνάστασή μας. Ἐπίσης τό σῶμα μας δημιουργήθηκε ἀπό τό χῶμα, σύμφωνα μέ τήν Ἀγία Γραφή καί στό χῶμα ἐπιστρέφει προσωρινά σύμφωνα μέ τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ (βλ. Γέν. Γ΄ 19).

Ἐκτός ὅμως ἀπό τά ὅσα ἀναφέρθηκαν, ἡ καύση τῶν νεκρῶν δέν εἶναι σύμφωνη, οὔτε μέ τό ἥθος καί τά ἔθιμά μας ὡς Ἑλλήνων. Ἀπό τήν ἀρχαιότητα γνωρίζουμε, ὅτι οἱ Ἕλληνες πρόγονοί μας ἐνεταφίαζαν τούς νεκρούς καί μάλιστα σώζονται καί περίτεχνοι τάφοι, ὅπως ὁ τύμβος τοῦ Μαραθῶνα. Οἱ Ἀρχαῖοι μας πρόγονοι, ἀκόμη κι ὅταν ἀναγκάζονταν νά καύσουν τά σώματα τῶν νεκρῶν στρατιωτῶν στά πεδία τῶν μαχῶν, φοβούμενοι τίς ἐπιδημίες, συγκέντρωναν τά ὅστά καί τήν στάχτη μέσα σέ μεγάλα πήλινα δοχεῖα, ὅπου τά ἐνεταφίαζαν κατά τήν ἐπιστροφή τους,

ὅπως μᾶς διασώζει ὁ Θουκυδίδης στὸν μνημειώδη Ἐπιτάφιο τοῦ Περικλέους καθὼς τέτοιες λήκιθοι ἤρθαν στό φῶς ἀπό τίς ἀνασκαφές τοῦ ΜΕΤΡΟ στὸν Κεραμεικό. Στὸν Ἐπιτάφιο αὐτό ὑπάρχει καί τό γνωστό ρητό τό ὁποῖο σύν τοῖς ἄλλοις κοσμεῖ καί τό ταφικό μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου: «Ἀνδρῶν γάρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος».

Ὁ μέγας τραγικός μας ποιητής ἐπίσης ὁ Σοφοκλῆς στήν τραγωδία του «Ἀντιγόνη» τῆς ὁποίας τό περιεχόμενο ἐρεῖδεται πάνω ἀκριβῶς στήν ἐπιχείριση ταφῆς τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ της Πολυνείκη, παρά τήν ἀντίθετη διαταγή τοῦ βασιλιᾶ Κρέοντα, ἡ Ἀντιγόνη θυσιάζει τήν ζωή της γιά νά ἐνταφιάσει τόν ἀδελφό της λέγοντας μάλιστα «καλόν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν» τό ὁποῖο σέ ἐλεύθερη νεοελληνική ἀπόδοση σημαίνει, εἶναι καλό νά ἐνταφιάσω τόν Ἀδελφό μου κι ἄς πεθάνω γι'αὐτό.

Ὅμως καί στή νεώτερη Ἱστορία μας ἀπό τά ἀπομνημονεύματα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 μαθαίνουμε, πῶς ἀποφασίζόταν ἀνακωχή τοῦ πολέμου γιά νά ἐνταφιαστοῦν οἱ ἐκατέρωθεν νεκροί. Ὅσοι ἐπίσης διώχθηκαν ἀπό τίς πατρογονικές ἐστίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τό 1922, μαζί τους ἔφεραν ἱερές εἰκόνες καί ἱερά λείψανα, ὡς τά πολύτιμα κειμήλια τῆς ζωῆς τους. Στόν Ἐθνικό μας Ὕμνο ἐπίσης ἡ ἐλευθερία ἔρχεται “ἀπ’ τά κόκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων τά ἱερά” καί ὄχι ἀπό τήν στάχτη τους!

Ἡ καύση τῶν νεκρῶν στερεῖται τῆς πίστεως τῆς αἰώνιας ζωῆς καί τῆς βεβαιότατης ἐλπίδας τῆς ἀπολαύσεως τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Μπορεῖ ἡ καύση τῶν νεκρῶν νά περιβάλλεται ἀπό διάφορα λογικοφανή ἐπιχειρήματα, ἀλλά δέν ἔχει βάσεις καί ἐρείσματα οὔτε στήν Ἀγία Γραφή καί τήν Ἱερά Παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας, οὔτε ὅμως στήν ἀρχαία καί νεώτερη πολιτισμική μας κληρονομιά.

Ἀγαπητοί μου Ἀδελφοί,

Ἡ καύση τῶν νεκρῶν ἀποτελεῖ στυγνή ἔκφραση μηδενισμοῦ, διότι καταστρέφει καί ἐξαφανίζει μέ αὐθάδεια τό ἀνθρώπινο σῶμα, κόντρα στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι μεγάλο κρίμα στό ὄνομα μιᾶς ἀπροσδιόριστης ἐλευθερίας ἢ ἀκόμη κι ἔνεκα τοῦ σεβασμοῦ τῆς τελευταίας ἐπιθυμίας τοῦ ἀποθανόντος, ὁ ὁποῖος εἶχε ζητήσει νά ἀποτεφρωθεῖ, νά τηρεῖται ἀπό τούς συγγενεῖς μιά ἀφιλάνθρωπη στάση καί νά τόν παραδίδουν ὄχι ἀπλά στην καύση, ἀλλά στην ἀποτέφρωση καί τόν ἀφανισμό, στερώντας του ὅλες τις προσευχές της Ἐκκλησίας.

Ἡ καύση τῶν νεκρῶν στερεῖται τοῦ συναισθήματος καί τῆς ζεστασιᾶς τοῦ προσωρινοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ κεκοιμημένου. Ἀντί ἀγάπης πρὸς τόν κεκοιμημένο

έκφράζει μιά άδικοιολόγητη άντιπάθεια, ένα μίσος πρός τόν άνθρωπο, τό σῶμα του καί τήν ψυχή του. Στερεΐται τής φροντίδας του, ὡς έποφειλομένης τιμής καί εϋγνωμοσύνης στό πρόσωπο τοϋ προσφιλῶν συγγενῶν ἢ καί τῶν έχθρῶν άκόμη, μέ ὅλη τήν ιερότητα πού τούς συνοδεϋεί. Κυρίως ὅμως στερεΐ τήν φιλότιμη έκφραση τής συνοδείας τοϋ κεκοιμημένου στήν τελευταία επί γῆς προσωρινή κατοικία μέχρι τήν άνάσταση τῶν νεκρῶν.

Τό άποτεφρωτήριο έναντι του κοιμητηρίου στερεΐται ὅλης αὐτῆς τής έμπειρίας, τήν ὁποία οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί τήν ὀνομάζουμε κηδεία, άπό τό ρῆμα κήδομαι τής άρχαίας έλληνικῆς γλώσσας, πού σημαίνει φροντίζω. Μιά φροντίδα πού δέν σταματᾷ στήν ταφή, αλλά συνεχίζεται διά βίου, διότι έπιστρατεύει τήν άγάπη μέσα άπό τήν προσευχή, τήν λειτουργική μνημόνευση, τόν εϋτρεπισμό τοϋ μνήματος, τό άναμμα τοϋ καντηλιοϋ, τά άνθη πού άνάγουν στόν χλοερό τόπο τής άνάπαυσης τής ψυχῆς καί τόν σταυρό στό προσκεφάλι τοϋ Ὁρθόδοξου Χριστιανοϋ, πού κοιμᾷται τόν ὕπνο τοϋ θανάτου, βλέποντας πρός τήν άνατολή, έτοιμος νά σηκωθεί, στό έγερτήριο σάλπισμα τής Δευτέρας Παρουσίας!

Ὁ Θεός καταδέχθηκε νά πεθάνει καί νά άναστηθεῖ γιά νά ζεῖ ὁ άνθρωπος αἰωνίως κι ο άνθρωπος τώρα νά έπιθυμεῖ νά καεῖ γιά νά εῖναι αἰωνίως νεκρός; Νά θέλει ὁ Θεός νά σώσει τόν άνθρωπο, κι έκεῖνος νά θέλει νά χαθεῖ!

Ἡ έλληνορθόδοξη παράδοσή μας, άπό άρχαιοτάτων χρόνων, άπαιτεῖ τήν τιμή τοϋ ένταφιασμοϋ στούς κεκοιμημένους καί τήν άπαραίτητη πνευματική συμπαράστασή μας γιά τήν άνάπαυσή τους, έν άναμονή καί τής δικῆς μας μεταστάσεως, ὅταν θελήσει ὁ Θεός, καί τής άναστάσεώς μας εκείνη τήν ήμέρα γιά τήν ζωή τοϋ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.